

Szálkai Tamás

„mennyivel megbecsülendőbb az írásban fennmaradt források anyaga...”

Herpay Gábor tanulmányútja és a debreceni városi levéltár rendezési terve (1915)*

Herpay Gábor debreceni levéltárost 1915 nyarán a város tanulmányútra küldte, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia legkorszerűbb levéltárait felkeresse, s ott szerzett tapasztalatait felhasználva majd a városi archívum modernizálása és rendezése terén kamatoztassa a tanultakat. Talán nem érdektelen az utazás szakmai eredményeinek ismertetése előtt, annak előzményeként feleleveníteni egy – gyakran maradinak tartott – település igyekvését, fáradozását a saját történeti múltja írott forrásait őrző intézmény fejlesztésére.

A levéltári „reform” előkészítése

Debrecen város közlönye részletesen beszámolt az archívum „sokszor emlegetett” megújításáról.¹ Erre a célra már korábban létrehoztak egy bizottságot, amelybe a polgármester és a tanácsstagok mellett egyetemi tanárok is kerültek. A testület 1915. február 13-án elvi jelentőségű döntést hozott: a tudományos értékű, történetinek tekinthető iratanyagát le kell választani az irattárról, ahonnan huszonöt év után – kellő selejtezést követően – kerülhetnek át a dokumentumok a levéltárba. Az ügy intézésére egy szűkebb bizottságot alakítottak, amelynek elnökéül Csürös Ferenc közművelődési tanácsost, tagjaiul Iványi Béla, Rugonfalvi Kiss István, Papp Károly, Pápay József egyetemi tanárok mellett Koncz Ákos városi főlevéltárost választották. Az albizottság Csánki Dezső miniszteri tanácsost, országos főlevéltárost kereste meg, hogy a település archívumának rendezésére tegyen javaslatot. A törvényhatósági bizottság közgyűlése pedig a jogi- és pénzügyi bizottság és a városi tanács javaslata alapján kimondta, hogy a magánlevéltár hivatalnoka, Papp Ferenc lemondása után nem tölti be a tisztséget, s a magán- és közlevéltárat egyesíti.²

* Jelen írás a Levéltári Szemle 2021. 4. számában (45–55.) megjelent tanulmány folytatása abban az értelemben, hogy Herpay Gábor útinaplójából merít, de míg az a levéltáros fordulatos utazási élményeit, a látott városok érdekességeit és a gasztronómiai tapasztalatokat tárgyalta, e közlemény az utazás szakmai tanulságaira koncentrált.

¹ A Város (az 1915. évi 9. számtól Debreceni Közlöny néven), 1915. 4. 22–23.

² MNL HBML IV. 1406. o. 57–1406/1915.

Csánki Dezső debreceni látogatása

Csánki látogatásáról részletes leírást közölt a városi lap. Érkezése estéjén a Royal szálloda úgynevezett „fehér”, azaz dísztermében a vendég tiszteletére ünnepi vacsorát adtak, ahol a polgármester pohárköszöntője és Csánki válasza után, dr. Csürös Ferenc tanácsos és dr. Kun Béla tanár mondott az alkalomhoz méltó „szép beszédek.”³ Másnap délelőtt az országos főlevéltáros megtekintette a levéltárat és azt a két helyiséget, amelyet az új levéltári hivatal számára jelöltek ki, délután pedig részt vett a múzeumi bizottság ülésén.⁴ Csánki elmondta, hogy a „kultuskormányzat melegen támogatja” a debreceni levéltár ügyét, s hogy a könyvtárak és múzeumok mellé „méltán sorakoznak” a levél- és irattárak. A városi archívumról megállapította, hogy annak rendezése nagyon is szükséges, mert ott „szeliden szólva, meglehetősen zavaros állapotok uralkodnak”. Az új levéltári helyiségek kapcsán pedig a helytakarékos raktározás mellett szólt a biztonságos őrzésről, nevezetesen arról, hogy az archívumot vasajtókkal, jól zárható ablakokkal és rácsokkal kell ellátni. Javasolta, hogy új, mozgatható vasállványokat szerezzen be a város, mert azok „örökösök”, célszerűen használhatók s általuk nagyon gazdaságosan lehet a helyet kihasználni. Csánki közbenjárására a belügyminisztérium Tagányi Károly országos levéltárost mint levéltári szakértőt küldte ki a rendezési terv elkészítésére.⁵

Tagányi Károly jelentése

A levéltáros nyolc napon keresztül dolgozott „porban és piszokban” a levéltár régi rendszerének feltárásán és a rendezés elveinek kidolgozásán. A levéltárrendező bizottságnak írt jelentésében Tagányi leplezetlenül szólt a közlevéltár állapotáról: „nagy rakás irat és könyv ládába szegezve levegő és világosság hiányában senyved,” de a pincében sem volt jobb a helyzet, ahol nedves levegő és zsúfoltság fogadta, emiatt a valamikor rendezett iratok is „össze-vissza hányva” hevertek.⁶ Herpay Gábor levéltáros segítségével „halászták” ki az egykori segédkönyveket, hogy legalább alapeletár készülhessen. E kötetekről azonban hamar kiderült, hogy valamiféle rendezési kísérlet során a tartalmat figyelmen kívül hagyó sorszámozást alkalmaztak. Nehézséget okozott az is, hogy az egy-egy összefüggő sorozathoz tartozó kötetek az idők folyamán különböző kötetst és címetek, feliratokat kaptak, így beltartalmukat is vizsgálni kellett. Az iratcsomóknál is lesújtó volt a helyzet, mivel a gyenge spárgával kötött csomók a zsinég elmállása után széthulltak, s így összekeveredtek. Táblákat ritkán, palliumokat pedig egyáltalán nem használtak a kötegek védelmére, ráadásul az iratokat vízszintesen tárolták, így nagy volt a por és piszok. Tagányi az 1853. évnél két korszakra osztotta az iratokat. A korábbi időszak iratainál két nagy csoportot alakított ki: a város által kiadott és a városhoz érkezett iratok gyűjteményét.

³ Debreceni Közlöny, 1915. 12. 5.

⁴ Az ülésen többek között részt vett Koncz Ákos városi főlevéltáros és Zoltai Lajos, a városi múzeum vezetője, valamint a forráskiadásairól ismert Géresi Kálmán tankerületi felügyelő is.

⁵ Debreceni Közlöny, 1915. 14. 6., 1915. 16. 3–5.

⁶ Tagányi Károly: A városi levéltár rendezése. Debreceni Közlöny, 1915. 15. 1–3.

Emellett külön írt a magánlevéltár anyagáról, ami tulajdonképpen a város birtokaira és az egykor ezeket birtokló családokra vonatkozó okiratokat tartalmazta példás rendben. A levéltáros üde színfoltként emlékezett a középkori okleveleket, térképgyűjteményt is magában foglaló irategyüttesről és azok őrzőiről, akik „e nagy tudományos kincset ezernyi veszedelem között ilyen hűségesen és épen tudták számunkra megőrizni.”⁷

Tagányi hat pontba foglalta javaslatait, amelyek a következők voltak. Az új levéltári helyiségek mellett szükséges még egy helyiség, amely nemcsak a levéltáros dolgozószobája, hanem egyben kutatóteremként és szakkönyvtárként szolgálna. A raktárak és az összes iratanyag köbtartalmát a városi mérnöki hivatal mérje fel, hogy tervezni lehessen az elhelyezést és a beszerzendő vasállványok mennyiségét. A pincében tárolt iratokat száraz helyre kell szállítani és meg kell kezdeni az 1854 utáni anyag selejtezését előre kidolgozott selejtezési terv alapján. A levéltárban található nyomtatványok és muzeális tárgyak különválasztásával kézikönyvtár létrehozása. Az említettek mellett javaslatot tett arra is, hogy a városi levéltár egy munkatársa tegyen tanulmányutat a Monarchiában, hogy megismerkedjen az állam legkorszerűbb archívumainak anyagával és működésével. Debrecen – mint már szó esett róla – Herpay Gábor levéltárost küldte ki az épülőfélben lévő budapesti Országos Levéltár, a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchiv, valamint a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesület levéltárainak tanulmányozására.

Herpay útjának „hivatali” eredményei

Az útinaplóban „Jegyzetek napról-napra” egy hónapon keresztül tudósítanak a levéltáros tanulmányútjáról. A feljegyzések közt utalás történik a levéltári tapasztalatok jelentésbe foglalására, amit aztán a városi közlöny több részletben közre is adott. Ezek közül az első közlemény a városi tanácshoz intézett ünnepélyes hangvételi gondolatmenet a levéltárak fontosságáról, a második a felkeresett intézmények épületeiről, a következő kettő pedig a bécsi és a kolozsvári levéltárakban őrzött iratanyag leírását tartalmazza.⁸ Az utolsó két rész már a tanulmányút hozadékát, a rendezési munkák terveit foglalja magában. Herpay Gábor jelentésének első része önmagáért beszél. Egy a levéltárügy iránt elkötelezett munkatárs portréja rajzolódik ki e sorokból. (E kifejező, ugyanakkor tanulságos szöveg a mellékletben olvasható.)

A fővárosba a levéltáros 1915. július 15-én érkezett, s 28-án utazott tovább Bécsbe. Felkereste az Országos Levéltár 1912 óta épülő tömbjét a Bécsi kapu téren, ahol az új levéltári helyiséget mutatták be neki. Másnap a nagy „dolgozóban” Döry Ferenc országos levéltárossal a mintaállványokat és a már rendezett fasciculusokat tekintette meg. Az iratok „fektetésére” vonatkozó elveket Baranyai Béla országos levéltári fogalmazó mutatta be számára. Július 17-én Herczog József fogalmazóval a levéltári anyag keletkezése, beosztása, a selejtezési „programm” volt terítéken és megismerkedett a rendezőszoba

⁷ Mindhárom csoporthoz iktató- és mutatókönyvek is tartoztak. Tagányi Károly: A városi levéltár rendezése. Debreceni Közlöny, 1915. 15. 1–3.

⁸ Az Országos Levéltár anyagáról nem írt külön, hiszen azt Tagányi Károly: A M. Kir. Országos Levéltár ismertetése című háromkötetes munkája alaposan bemutatja.

rendjével is.⁹ Közben a saját megyei levéltári selejtezési tervén is dolgozott. Az elkövetkező napokban az általános levéltári elvek gyakorlati megvalósulását, az iratok tagolását, segédleteit tanulmányozta. Július 21-én Herpay raktárlátogatáson vett részt. Büszkén jegyzi meg: „Korvin okleveleket olvastam”. Tanulmányozta a diplomák nyilvántartási és tárolási rendszerét (borítékban, fektetve, fiókban), mint megjegyzi Hajdú megyében ilyen fiókból elég lesz tíz darab, s hogy az iratok közül kiemelt diplomák helyére a kiemelésre utaló őrjegyet kell helyezni. Ugyanakkor az erdélyi és az udvari kancellária elenchusaival is megismerkedett.

Budapesti útja végeztének közeledtével Tagányi Károly meghívta vacsorára, s közben a levéltárrendezésről beszélgettek. Tapasztalt kollégájától „pontos és pompás tájékoztatásokat és különféle mintákat” kapott. Nagy elismeréssel ír az épülőben lévő országos levéltár épületéről, ami nemcsak „hazánknak vagy monarchiánknak, hanem az egész világnak legelső, legmodernebb és a külföldi szaktudósok” által felvetett minden körülménynek megfelel. Külseje impozáns, világvároshoz illő, belső közterei pedig művésziek, raktárai pedig praktikusak.¹⁰ Többször is előkerül a naplóban a korszerű vasállvány rendszer témaköre. Ismerkedett a polcok beosztási lehetőségeivel, fasciculálásáról, térképek elhelyezésére két polc összefogásáról, az oldalfalak kisebbitéséről. Egészen részletekbe menő, precíz, a levéltári munka valóban minden területére kiterjedő tapasztalatszerzésre volt lehetősége. Tárgyalásokat folytatott a Váci úton lévő Schlick-Nicholson Rt. főmérnökével, Vajda Lászlóval egy vasállványrendszer kiépítésének lehetőségéről is. Ehhez tájékozódott az új, Bécsi kapu téri épület padlójának és vasgerenda szerkezetének rendszeréről.

Július 29-én érkezett második állomására, Bécsbe, ahol augusztus 4-ig tartózkodott. A Haus-, Hof- und Staatsarchivban Nádudvari György Árpád aligazgatónál járt, majd Szekfű Gyula levéltáros mutatta meg neki a gyűjteményt és a segédleteket, később megtekintette a Hungarica gyűjteményt is. Jelentésében részletesen is taglalta Európa „egyik legnevezetesebb” levéltárával kapcsolatos tapasztalatait.¹¹ Mint írja a levéltár palotája „ez idő szerint legelső Európában!” Az épület kétemeletes, viszont a raktárak félemeletekre vannak osztva, amiből összesen tizenegy van. A hivatali szobák hermetikusan elzártak a raktáraktól, ahol minden alkatrész vasból van. Az állványok magasságát úgy tervezték, hogy az iratok kézzel is elérhetőek legyenek (2,2 m). A sorok végén római szám jelzi az emeletet, alatta pedig arab numerus az állvány számát. Herpay ezt nagyon célszerűnek tartva meg is jegyzi, hogy ez a megoldás a „topographiai” leltár „elégé nem is méltatható” előnyére szolgál.

Bécsi állomását követően Kolozsvárra utazott, miközben egy hétvégét otthon töltött. Az Erdélyi Nemzeti Múzeumban Kelemen Lajos és Kraxner György volt segítségére, akik a felügyeletük alatt lévő iratanyag tárolását, kezelését és rendszerét mutatták be.

⁹ Debreceni Közlöny, 1915. 29. 2–3.

¹⁰ Debreceni Közlöny, 1915. 25. 5.

¹¹ Debreceni Közlöny, 1915. 25. 4–5.

Herpay jelentésében kiemeli, hogy a kifejezetten egyetemi könyvtár és levéltár számára felhúzott épületben szintén vas állványrendszer van, azonban a bécsitől és a budapestitől eltérően nem polcok, hanem fiókok vannak használatban. Úgy vélekedik, hogy ez kisebb levéltáraknál, illetve olyanoknál, ahol az intézmény nem kapcsolódik a közigazgatáshoz, megfelelő megoldás lehet, viszont nagyobb gyűjteményeknél a zárt rekeszek akadályozzák a tájékozódást és csökkentik a raktári hely kihasználhatóságának mértékét.¹²

Herpay rendezési terve

A levéltáros már az út alatt – végiggondolva a frissen tapasztaltakat is – elkezdte írni a városi levéltár rendezési tervét. Tagányi vázлата alapján Herpay az alábbi sorrendben kívánta rendezni az iratokat:

1. Oklevélgyűjtemény (egy kivétellel a magánlevéltári anyagból kiemelve)
2. Magánlevéltári anyag
3. Magyar Udvari Kancellária rendeletei
4. Magyar Udvari Kamara rendeletei
5. Magyar Királyi Helytartótanács rendeletei
6. Királyi biztosok iratai
7. Különféle levelezések
8. Vegyes gyűjtemények (pl. végrendeletek, árvaügyek)
9. Fogalmazványok
10. Jelentések
11. Polgári és büntető perek
- 12–13. Vegyes gyűjtemények téma szerint
(pl. köröztetések, különböző tartalmú iratok gyűjteménye)
14. Számvevősegi irattár anyaga
15. Pincékből és ládákból előkerülő anyagok
16. Újabbkori selejtezett iratanyag

Külön kiemelte az oklevélgyűjtemény rendezésének fontosságát, leltározását, amihez a diplomák darabszintű leírását is el kell végezni és jelölésükre „ruggyanta” bélyegzőt kell készíteni és vörös tintával rábélyegezni, hogy „Debrecen Sz. Kir. Város Levéltára. Oklevélgyűjtemény ... szám.” Azért számolt többször külön-külön a vegyes gyűjteményekkel, mert egy részük már egyébként is rendezett volt, ám – mint írja – a kormányhatósági rendeleteket akár 2-3 helyről kell összeszedni.¹³

¹² Debreceni Közlöny, 1915. 25. 4.

¹³ Debreceni Közlöny, 1915. 28. 1–3.

...és ami megvalósult

A városi levéltár rendezését Herpay Gábor a diplomagyűjtemény és a végrendeletek rendszerezésével kezdte, s az oklevelek regesztáit már 1916-ban kiadta.¹⁴ Igyekezete és nagy szorgalommal végzett munkája ellenére jelentősebb eredményeket azért nem tudott felmutatni, mert 1916-ban Hajdú megye levéltárának élére nevezték ki, ahol 30 éven keresztül látta el vezetői feladatait. Koncz Ákos főlevéltárnok 1917-ben bekövetkezett halála után Csobán Endre vette át a városi archívumot. Jelentéseiből arról értesülünk, hogy az iratok nagy része még évekig a padlón feküdt és tízezres nagyságrendű reponenda anyaggal kellett szembesülnie. A Herpay által felvázolt rendezési terv csak részben valósult meg, jelentősebb munkálatok és a mai levéltári egységekkel nagyjából azonosítható rendszert bemutató leltár már Csobán Endre nevéhez köthető.¹⁵

Források és szakirodalom

MNL HBML = Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára

IV. 941. = Hajdú Megye Levéltárának iratai

IV. 1403. a. = Debrecen Város Törvényhatósági Bizottságának iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek

Kovács, 2015 = Kovács Ilona: „Debrecen város levéltárának gondviselőjévé választván.”

Csobán Endre, Debrecen város főlevéltárnoka. A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXXIV. Debrecen, 2015.

A Város és a Debreceni Közlöny idézett lapszámai

---

¹⁴ Herpay Gábor: Debrecen sz. kir. város diplomagyűjteményének regesztái. Debrecen, 1916.

¹⁵ Kovács, 2015: 9.

Melléklet

Herpay Gábor levéltárnok jelentése levéltári tanulmányútról

Tekintetes Tanács!

A 11118–1915. sz. tanácsi határozattal abban a megtisztelő szerencsében részesültem a tekintetes Tanács részéről, hogy a magánlevéltárnak és a közlevéltárnak történeti anyagából szervezendő új levéltár felállítására és annak a tudományos kutatások céljára leendő megnyitására vonatkozó elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzése végett levéltári tanulmányútra küldtettem ki a budapesti országos-, a bécsi cs. és kir. családi-, udvari és állami, végül a kolozsvári Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárának megtekintésére és az ottani levéltári rendszerek tanulmányozására.

Ezzel a ténnyel nemcsak azokat az áldozatokat növelte a tekintetes Tanács, amelyekkel a város legfontosabb érdekeit tudja összhangba hozni a kulturális haladás és a tudományok fejlesztése nagy, nemzeti érdekeivel, hanem egyszersmind ékes bizonyosságát szolgáltatva annak is, hogy a sok mindenben maradinak gúnyolt Debrecen ebben például állhat más városok előtt, mert még a világreformáló nagy politikai, gazdasági és nemzeti küzdelmek ezen válságos napjaiban is megérezte és kifejezésre juttatta azt a szellemet, mely manapság már, a levéltárakat nemcsak az idők végtelen folyásában egymás után következő korszakok írott emlékei tárházának s az elibünk tároló vallási, erkölcsi, politikai, társadalmi és nemzeti élet, életfelfogás és gondolatvilág minden legkisebb momentumait magában foglaló tényezőnek, hanem valósággal tudományos intézménynek tekinti, amelyből, mint soha ki nem apadó forrásból, a történelem és annak legfontosabb segéd tudományai a földrajz, a kronológia és a családtörténelem merítik anyagaikat.

Minél behatóbban és minél nagyobb kritikával művelik napjainkban már a történetírást, annál nagyobb buzgósággal és a történeti igazságok megállapításának annál nagyobb bizonyosságával fordul a mai történetírás az eredeti források kutatásához, vagyis a levéltárakhoz.

Az egyének ugyanis, éppen úgy, mint a nemzeteknek, a legfőbb java a maga története s valamiképpen az az egyén, aki csak az átlag emberek életét élte le anélkül, hogy valami emlékezetre méltót tett, alkotott volna, ha elhal, élete egyenlő értékű a lehullott falevél értékének értékével, azonképpen nyomtalanul tűnnek le a világtörténelem színpadáról azok a nemzetek is, amelyeknek minden tevékenysége a létért külső eszközökkel folytatott küzdelemben merült ki, de belső értékeinek fejlesztésével s a többi nemzetekkel való nemes versengéssel nem igyekezett fennmaradásának feltételeit belső, tehát emlékezetre méltó eszközökkel is biztosítani.

Mindenképpen szerencsés tehát az a nemzet, amelynek fiai nagy és nemes cselekedeteket vittek véghez, mert a nagynak és nemesnek rendkívüli hatása és szinte varázsereje van elsősorban az egyének lélek- és kedélyvilágának nemesítésére majd ezáltal a nemzet szellemi, erkölcsi életének, életfelfogásának emelésére.

Áll ez az igazság akkor is, ha vannak, akiről nekünk a történelem beszél, legnagyobb tette, legtöbbször nem azzal a szándékkal s olyan öntudattal történt, hogy abból a következő nemzedék tanuljon, mely annak a cselekedetnek esetleg sem pozitív, sem negatív értéket nem tulajdonít, de viszont jöhettek olyan idők, alakulhattak úgy a körülmények, hogy valamelyik előd tetteinek nagysága és emlékezetre méltó volta nemcsak nyilvánvalóvá lett, hanem egyszersmind szükségét érezték annak, hogy az valami látható módon álljon az utókor előtt, egyfelől emlékezetül a múltra, másfelől buzdításul és intő például a jövőre nézve.

Innen magyarázható annak a sok emlékjelnek, emlékoszlopnak és szobornak a keletkezése, rendkívül nagy fontossága és jelentősége, különösen az írás mesterségének feltalálását és feltalálása után, annak szélesebb körben való elterjedését megelőző időkből, mert hiszen azok nem egyebek, mint az illető nép szellemi nagyságának, alkotásra képes erejének s azon kor szempontjából vett kultúra magasabb fokaira való fokozatos emelkedésének csalhatatlan és kétségbevonhatatlan bizonyosságai.

Ha tehát ilyen fontos és szinte megbecsülhetetlen nyeresége a történettudománynak már az efajta források létezése is, amelyek pedig a valamikor hozzájuk fűződött nagy nemzeti ideálok és alkotások lényegét, tartalmát és minőségét, mennyivel fontosabb és belső értéke szerint mennyivel megbecsülendőbb az írásban fennmaradt források anyaga, mely a szomorú, vagy dicsőséges múlt képének nemcsak kontúrjait jelzi, hanem a lényeg és társadalom sokszor legaprólékosabb részleteiben úgy állítja a múltat a jelen szeméi elé, hogy az a nemzeti ideálok ébrentartásában és megvalósításában ha nem is mindig elhatározó, de kétségkívül állandó befolyást tud felmutatni.

A nyugati kulturá államok és ezek között elsősorban Németország, már régen felismerték ezeknek az írott emlékeknek s velük együtt a levéltáraknak nagy fontosságát, ami a levéltárak épületének, helyiségeinek, majd a levéltárak szakszerű rendezésének és hivatásuk magaslatán álló, valóságos tudós levéltárnokok alkalmazásának és egész levéltári szakirodalom keletkezésének külső tényeiből is eléggé kiviláglik.

Hazánkban még csak most kezd derengeni a hajnal a levéltárak jelentőségének komoly és a levéltárak jelentőségének komoly és a nemzeti műveltségi fokához illő felfogása és méltánylása tekintetében, amiből viszont – sajnos – minden rosszakarát nélkül vonható következtetés a tudományok fejlődésére és fejlettségére nézve a külföldi kulturá államokban tapasztalható haladáshoz képest.

Csodálatosabb ez annál is inkább, mert hazánkban a levéltárak, ha azok eredeti, kezdetleges állapotukban maradvá, semmi fejlődést nem mutatnak is, igen nevezetes szerepet játszottak és az úgynevezett hiteles helyek levéltárai, mint hasonlíthatatlan magyar specialitás, valósággal frappirozták a külföldi levéltári szakembereket a magyarországi levéltár-ügy szervezettségével.

Méltán illeti tehát minden dicséret és tisztelet azokat és kíséri méltó hála azoknak úttörő munkásságát, akik a magyar levéltárügynek a nemtörődömség és semmibebevés méltatlan állapotából történt felemelésének és modern, magyar levéltári szakirodalmunk megszületésének bölcsőjénél állanak, amilyenek dr. Csánky Dezső országos főlevéltárnok és különösen egyetlen magyar levéltári szaktudósunk Tagányi Károly országos levéltárnok.